

B.2. Η ΑΠΟΞΗΡΑΝΣΗ ΤΩΝ ΕΛΩΝ ΚΑΙ Η ΕΚΚΕΝΩΣΗ ΤΟΥ ΛΙΜΝΑΙΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ. Η ΝΕΑ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ

Όπως προαναφέραμε βασικό χαρακτηριστικό της λίμνης Κάρλας ήταν η έλλειψη διεξόδου των νερών της λεκάνης απορροής της. Το επόμενο βήμα, ήταν η αποστράγγιση όλων των ανεπιθύμητων αλατούχων υδάτων (ελών και λίμνης). Αυτό έγινε από το 1959 έως το 1962 με την κατασκευή σήραγγας (μήκους 10.150 μέτρων, διατομής 4,35 μέτρων και παροχής 8,5 κ.μ./sec) η οποία κατευθύνει τα νερά στον Παγασητικό κόλπο, μέσω ανοικτού αγωγού που διέρχεται από το πολεοδομικό συγκρότημα του Βόλου. Έτσι με την απαγωγή των νερών προς τον Παγασητικό κόλπο το 1962, επιτεύχθηκε μεν η ΑΞΕ της λίμνης, όχι όμως η αντιπλημμυρική προστασία της περιοχής. Άλλωστε η παροχευτική ικανότητα της σήραγγας δεν είχε σχεδιασθεί για αυτόν τον σκοπό. Σύμφωνα με τις μελέτες του Παπαδάκη (1956) και του Νικολαΐδη (1960), η αντιπλημμυρική προστασία απαιτούσε και τη δημιουργία του ταμιευτήρα διότι για την άμεση απαγωγή των νερών προς τη θάλασσα θα έπρεπε να κατασκευασθεί σήραγγα με παροχευτική ικανότητα μερικών εκατοντάδων κυβικών μέτρων το δευτερόλεπτο. Η κατασκευή ενός τέτοιου έργου ήταν τεχνικά προβληματική και οικονομικά ασύμφορη. Η αδυναμία εξάλλου ικανοποίησης των αρδευτικών αναγκών της περιοχής των 2.000.000 στρ. από τον Πηνειό και τον υπόγειο υδροφορέα - η δυναμικότητα του τελευταίου μόλις επαρκεί για την άρδευση 240.000 στρ. (SOGREAH 1974) - οδηγούσε αναπόφευκτα στην κατασκευή ταμιευτήρα για την αποταμίευση μέρους της χειμερινής παροχής του Πηνειού για την άρδευση της περιοχής (δες επόμενα), όπως και έγινε.

Για να ανταποκριθεί ο ταμιευτήρας στις παραπάνω απαιτήσεις θα έπρεπε να καταλάβει σημαντικές πεδινές γεωργικές εκτάσεις, μέρος των οποίων ανήκουν στον Ν. Μαγνησίας, ενώ από τις κατασκευές των έργων επωφελούνται κυρίως εκτάσεις του Ν. Λαρίσης. Στην προσπάθεια για την αντιμετώπιση του προβλήματος αυτού, το οποίο δεν είναι τεχνικό αλλά κοινωνικό και πολιτικό, το Υπουργείο Δημοσίων

Έργων προέβη στην αναθεώρηση των αρχικών μελετών, γεγονός που επιβράδυνε τη σύνταξη της τελικής μελέτης.

Θα πρέπει να επισημανθεί ότι κύριο αντικείμενο όλων των τεχνικών μελετών που εκπονήθηκαν ήταν η δημιουργία του ταμιευτήρα για αντιπλημμυρική προστασία και αποταμίευση νερού, χωρίς όμως την ανάλογη επικέντρωσή τους όσον αφορά στην αποκατάσταση των απωλεσθεισών λειτουργιών του υδροτόπου. Αυτό θα πρέπει να αποδοθεί στο γεγονός ότι κατά την περίοδο που εκπονήθηκαν οι μελέτες αυτές δεν υπήρχε στον τομέα αυτό ούτε η ανάλογη πείρα ούτε ανεπτυγμένη περιβαλλοντική συνείδηση.

Με την κατασκευή των υδραυλικών έργων στην ευρύτερη περιοχή της Κάρλας προστατεύθηκαν σε μεγάλο βαθμό οι γεωργικές εκτάσεις από τις πλημμύρες και αποδόθηκε στην καλλιέργεια ο αποκαλυφθείς πυθμένας της λίμνης. Συνέπεια αυτού ήταν η θεαματική αύξηση του γεωργικού εισοδήματος. Από την άλλη μεριά, με την ΑΞΕ χάθηκε η ιχθυοπαραγωγή ενώ 1000 περίπου ψαράδες οι οποίοι συναίνεσαν σε αυτήν, προσδοκώντας απόκτηση γεωργικής γης, έχασαν την απασχόλησή τους. Επί πλέον η νέα κατάσταση επέτρεψε τις καλλιέργειες, την κατασκευή αγροτικής οδοποιίας και απαλλαγή της περιοχής από την ελονοσία.

Οι προσδοκίες για την απόκτηση γεωργικής γης, που είχαν πολλοί κάτοικοι, μερικώς διαψεύστηκαν. Από τις αποκαλυφθείσες εκτάσεις μεγάλο μέρος καταπατήθηκε κυρίως από όσους είχαν αγρούς που συνόρευαν με τη λίμνη, ενώ έκταση 60.000 στρ. παρέμεινε στην κυριότητα του κράτους για την εγκατάσταση σ' αυτήν του ταμιευτήρα. Πολλοί από τους καταπατητές κατάφεραν να κατοχυρώσουν τις εκτάσεις αυτές στα δικαστήρια και αργότερα στον Άρειο Πάγο, καθιστώντας τις αποφάσεις αμετάκλητες. Ύστερα από μεγάλο αγώνα των ακτημόνων εκδόθηκαν νόμοι με τους οποίους έγινε προσπάθεια άρσης των αδικιών.

Οι εκτάσεις που είχαν παραμείνει στην κυριότητα του κράτους παραχωρήθηκαν προσωρινά για χρήση στους ακτήμονες. Αυτό αποτέλεσε εν μέρει ανασταλτικό παράγοντα για την κατασκευή του

ταμιευτήρα, διότι οι ακτήμονες αυτοί, στην περίπτωση κατασκευής του ταμιευτήρα, θα έχαναν το εισόδημά τους χωρίς να δικαιούνται σχετική αποζημίωση, εφόσον δεν ήταν κάτοχοι των κτημάτων αυτών (Μαντζιάρας 1987).

Η μη ολοκλήρωση των αντιπλημμυρικών έργων και η απουσία στραγγιστικού δικτύου, η κατασκευή των οποίων είχε συνδεθεί με τη δημιουργία του ταμιευτήρα, απειλούσαν με περιοδικές κατακλύσεις και καταστροφές τις καλλιέργειες. Η άμεση παροχέτευση προς τη θάλασσα μεγάλου ποσοστού των ατμοσφαιρικών κατακρημνισμάτων έχει επακόλουθο την απώλεια για την περιοχή υδατικών πόρων. Η ανεξέλεκτη ανόρυξη γεωτρήσεων για αρδευτική, οικιακή και βιομηχανική χρήση οδήγησε στην υπερεκμετάλλευση του υπόγειου υδροφορέα, η οποία, σε συνδυασμό με την παρατεταμένη ξηρασία αρκετών ετών, εξάντλησε σε επικίνδυνο βαθμό το υπόγειο υδατικό δυναμικό της περιοχής, όπου παρατηρήθηκε πτώση της υπόγειας στάθμης με άμεσο κίνδυνο την είσοδο θαλασσινού νερού (Θάνος 1993). Η παρατηρούμενη πτώση της στάθμης και η άντληση από μεγαλύτερα βάθη, από όσα αρχικά είχαν προβλεφθεί, ξεπέρασαν το όριο της οικονομικής ευστάθειας των γεωτρήσεων (Χατζηλάκος 1992). Η χρησιμοποίηση εξάλλου για αρδευτικούς σκοπούς των υδάτων των στραγγιστικών τάφρων που περιέχουν αυξημένες συγκεντρώσεις αλάτων οδήγησε μακροπρόθεσμα στη πρόκληση παθογένειας στα εδάφη.

Η επέκταση των καλλιεργουμένων εκτάσεων σε νέες περιοχές, η εντατική χρήση λιπασμάτων και γεωργικών φαρμάκων, με την παράλληλη ανάπτυξη της βιομηχανικής δραστηριότητας στην ευρύτερη περιοχή, ήταν φυσικό να αυξήσουν την ποσότητα των ρύπων από σημειακές και μη σημειακές πηγές. Το γεγονός αυτό προκάλεσε τις έντονες διαμαρτυρίες των κατοίκων του Βόλου.

Γενικά για το θέμα του ταμιευτήρα διατυπώθηκαν αντιρρήσεις όσον αφορά την αντιμετώπιση της ρύπανσης του Παγασητικού, τη θέση όπου θα εγκατασταθεί, την έκταση που θα καταλάβει και το κατά πόσο πέραν από την αντιπλημμυρική προστασία θα χρησιμεύει και για

την αποθήκευση νερού. Για να αντιμετωπισθεί το πολυσύνθετο αυτό πρόβλημα ακολούθησαν μελέτες, σκοπός των οποίων ήταν η αναζήτηση λύσεων που θα καθιστούσαν το έργο της δημιουργίας του ταμιευτήρα ευρύτερα αποδεκτό.

Παράλληλα, η αναστολή των έργων κατασκευής του ταμιευτήρα δεν επέτρεπε να ολοκληρωθούν τα έργα αντιπλημμυρικής προστασίας και αποθήκευσης νερού, με αποτέλεσμα την εμφάνιση ποικίλων περιβαλλοντικών συνεπειών, όπως η εξάντληση και πτώση της στάθμης των υπόγειων υδροφορέων, η ανεπάρκεια αρδευτικού νερού, οι κατακλύσεις των χαμηλών περιοχών και η πλημμυρική στράγγιση, η ρύπανση του Παγασητικού με βιομηχανικούς και γεωργικούς ρύπους που εισέρχονταν στις τάφρους. Με την ΑΞΕ της Κάρλας χάθηκε επίσης η πλούσια ιχθυοπαραγωγή, καταστράφηκε το ενδιαίτημα εκατοντάδων χιλιάδων υδροβίων και παρυδάτιων πουλιών και αποκόπηκε ο σπουδαιότερος κρίκος μεταξύ των υγροτόπων της Βόρειας και της Νότιας Ελλάδας, οι οποίοι βρίσκονται κατά μήκος του ανατολικού αεροδιαδρόμου που ακολουθούν τα μεταναστευτικά πουλιά. Επίσης αντικειμενικά η περιοχή έχασε την οικολογική της ταυτότητα και τη μοναδική πολιτιστική της κληρονομιά η οποία συνδεόταν με το υγρό στοιχείο.

Η αποτελεσματική αντιμετώπιση των προβλημάτων που αναφέρθηκαν θα μπορούσε να επιτευχθεί μόνο με την ολοκληρωμένη αποκατάσταση του υγροτόπου, των λειτουργιών του που απωλέσθησαν στις συνθήκες που είχαν δημιουργηθεί στην ευρύτερη περιοχή. Ας σημειωθεί ότι οι συνθήκες αυτές, όπως ήταν φυσικό, είχαν μεταβληθεί κατά τον χρόνο που μεσολάβησε από την ΑΞΕ.